

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2024. gada 26. augustā

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jānis Neimanis un Anita Rodiņa,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Brigītas Annas Muškes (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 94/2024),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” (turpmāk – Spēkā stāšanās likums) 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdus “četri procenti” un 42. panta septīto daļu (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 90. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža.

2. Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas otrais teikums noteic, ka likumiskās lietošanas maksas apmērs ir četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā, bet ne mazāks par 50 euro gadā.

Savukārt saskaņā ar Spēkā stāšanās likuma 42. panta septīto daļu, ja zemes likumiskās lietošanas tiesības attiecas uz dzīvojamās ēkas īpašniekiem un lietošanā esošās zemes kadastrālā vērtība 2025. gada 1. janvārī ir lielāka par tās 2024. gadā

spēkā esošo kadastrālo vērtību, tai atbilstošais maksājums par zemes likumisko lietošanu no 2025. gada 1. janvāra līdz 2028. gada 31. decembrim katru gadu palielinās par 30 procentiem pret iepriekšējā gada maksājumu, līdz tiek sasniegts atbilstošais zemes likumiskās lietošanas maksas apmērs no aktuālās kadastrālās vērtības.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normu satversmība. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punktu Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu. Lai izvērtētu, vai pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu, jānoskaidro, vai: 1) prasījums ir formāli izspriests; 2) prasījums ir mainījies pēc būtības; 3) pastāv būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 10.1.–10.5. punktu*).

Satversmes tiesa 2023. gada 2. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-02-01 “Par likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta pirmās, otrās daļas un 42. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 91. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un likuma “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 42. panta trešās daļas atbilstību Latvijas

Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam”. Satversmes tiesa atzina Spēkā stāšanās likuma 38. panta otro daļu un 42. panta pirmo daļu par neatbilstošu Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu no 2024. gada 1. jūlija.

Savukārt Saeima ar 2024. gada 13. jūnija likumu “Grozījumi likumā “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību””, kas stājās spēkā 2024. gada 1. jūlijā, (turpmāk – Grozījumi), izteica Spēkā stāšanās likuma 38. panta otro daļu jaunā redakcijā un papildināja likuma 42. pantu ar septīto daļu.

Ar Grozījumiem zemes likumiskās lietošanas maksas apmērs – četri procenti no lietošanā esošās zemes kadastrālās vērtības gadā – nav mainījies. Tomēr likumprojekta Nr. 565/Lp14 “Grozījumi likumā “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību”” anotācijā norādīts, ka ar likumprojektu likumisko lietošanas tiesību tiesiskais regulējums tiek pilnveidots atsevišķos aspektos, mazinot slogu zemes īpašniekiem, vienlaikus saglabājot tiesību un pienākumu saprātīgu līdzsvaru konkrētajās tiesiskajās attiecībās iesaistīto pušu starpā, tādējādi nodrošinot Satversmes tiesas 2023. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2022-02-01 izpildi.

Ņemot vērā minēto, prasījums par Spēkā stāšanās likuma 42. panta septītās daļas atbilstību Satversmes 1. un 90. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam nav izspriests. Savukārt prasījumu par Spēkā stāšanās likuma 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu “četri procenti” atbilstību minētajām Satversmes normām nevar uzskatīt par jau izspriestu, jo kopš Satversmes tiesas 2023. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2022-02-01 spēkā stāšanās ir būtiski mainījušies apstākļi.

Līdz ar to pieteikumā ietvertu prasījumu nevar uzskatīt par jau izspriestu Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkta izpratnē.

6. Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punkts noteic, ka persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē ietvertu pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējai pieder zemesgabali, uz kuriem atrodas citām personām piederošas būves, kas uzskatāmas par patstāvīgiem īpašuma objektiem.

Pieteikuma iesniedzējas ieskatā viņai bija tiesības paļauties uz to, ka likumdevējs, ņemot vērā Satversmes tiesas 2023. gada 2. maija sprieduma atziņas lietā Nr. 2022-02-01, noteiks lielāku likumisko lietošanas maksu, nekā tā bija noteikta ar normu, kas tika atzīta par neatbilstošu Satversmei un spēkā neesošu. Vienlaikus pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās normas ir pārāk neskaidras un nav iespējams noteikt, uz ko tās attiecas. Turklāt apstrīdētās normas nepamatoti paredzot atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmos apstākļos esošām personām. Visbeidzot, šīs normas ierobežojot Pieteikuma iesniedzējas iespējas gūt ienākumus no viņai piederošās zemes.

Tādējādi esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 90. pantā ietvertās tiesības zināt savas tiesības, Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz tiesisko vienlīdzību un 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu, kā arī pārkāpts Satversmes 1. pantā ietvertais tiesiskās paļāvības aizsardzības princips.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Apstrīdētās normas ir imperatīvas, formulētas nepārprotami, un Pieteikuma iesniedzēja atrodas šo normu tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi viņai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otro teikumu gadījumā, ja personai nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no apstrīdēto normu spēkā stāšanās dienas, proti, 2024. gada 1. jūlija. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2024. gada 5. augustā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtais daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato katras apstrīdētās normas neatbilstība katrai prasījumā Satversmes tiesai norādītajai augstāka juridiskā spēka tiesību normai.

8.1. Satversmes 90. pants noteic: “Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.” Satversmes 90. pants ietver valsts pienākumu radīt mehānismu, kas nodrošina personu informētību par tiesisko regulējumu un tā saturu. Savukārt personai ir subjektīvās publiskās tiesības tikt pienācīgi informētai par tās tiesībām un arī pienākumiem. Satversmes 90. pantā ietverti tiesību normu kvalitātes kritēriji, atbilstoši kuriem ikvienai tiesību normai jābūt pieejamai, kā arī pietiekami skaidrai un paredzamai. Tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju. Proti, tiesību norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu. Turklāt tiesību norma ir atzīstama par pietiekami skaidru un paredzamu arī tad, ja persona var noskaidrot tās saturu, saņemot atbilstošu juridisko palīdzību (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā 2018-10-0103 13.1. un 18.1. punktu*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka viens no Pieteikuma iesniedzējai piederošajiem īpašumiem atrodas Rīgas brīvostas (turpmāk – brīvosta) teritorijā. Saskaņā ar Rīgas brīvostas likuma 4. panta ceturto, septīto un astoto daļu par labu brīvostas pārvaldei (turpmāk – pārvalde) tiek nodibināts personālservitūts uz fiziskajām un juridiskajām personām piederošo zemi, kuru atbilstoši šim likumam aizņem brīvosta. Pārvaldei ir tiesības tās teritorijā esošo fiziskajām un juridiskajām personām piederošo zemi izmantot ostas vajadzībām, kā arī iznomāt to komersantiem, kas darbojas brīvostas teritorijā. Pārvaldes iznomāto zemi nodot tālāk apakšnomā drīkst vienīgi ar tās atļauju. Tā maksā nodokļus un sedz izdevumus, kas saistīti ar šā panta ceturtajā daļā minētās zemes uzturēšanu, bet pārējās uz zemi gulstošās nastas nes un pilda zemes īpašnieks. Zemes lietotājs tās īpašniekam par servitūtu maksā atlīdzību saskaņā ar vienošanos, bet ne augstāku par pieciem procentiem gadā no zemes kadastrālās vērtības.

Pieteikuma iesniedzēja norādījusi, ka 2021. gada 20. septembra likuma “Grozījumi likumā “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību”” likumprojekta anotācijā esot norādīts, ka likumprojekta mērķis ir radīt vienotu regulējumu dažādi regulētiem dalītā īpašuma gadījumiem,

atjaunojot taisnīgu līdzsvaru starp tajā iesaistīto personu likumiskajām interesēm. Tādējādi neesot saprotams, kāds likums ir piemērojams tiesiskajām attiecībām starp Pieteikuma iesniedzēju un Rīgas brīvostas pārvaldi.

Tomēr pieteikumā nav pamatots, ka apstrīdēto normu saturu nav iespējams noskaidrot ar interpretācijas metožu palīdzību. Tas vien, ka minētā likumprojekta anotācijā ir norādīts mērķis radīt vienotu regulējumu dažādi regulētiem dalītā īpašuma gadījumiem, neliecina par to, ka apstrīdētās normas būtu neskaidas.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 90. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

8.2. Pārbaudot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*). Savukārt, lai noskaidrotu, vai apstrīdētās normas radītā atšķirīgā vai vienādā attieksme atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesa pārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai likumdevēja darbība ir samērīga, tas ir, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-35-03 14. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja norādījusi, ka apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmos apstākļos esošām personām. Proti, visi zemes īpašnieki atrodies vienādos apstākļos. Tomēr pašvaldībām, atšķirībā no Pieteikuma iesniedzējas, neesot jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis. Tādējādi apstrīdētās normas, visos gadījumos nosakot vienādu likumiskās lietošanas maksas apmēru, bet neparedzot vienādus nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus, nepamatoti paredzot atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personām.

Tomēr apstrīdētās normas vienādi attiecas uz visiem zemes īpašniekiem neatkarīgi no tiem noteiktā pienākuma maksāt nekustamā īpašuma nodokli. Atšķirīgs nekustamā īpašuma nodokļa samaksas pienākums atkarībā no nekustamā

īpašuma piederības ir noteikts likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli”. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja nav pamatojusi, ka apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personām.

Vienlaikus pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās normas paredz pakāpenisku zemes likumiskās lietošanas maksas apmēra palielināšanos vienīgi attiecībā uz dzīvojamām ēkām. Tādējādi tās nepamatoti paredzot atšķirīgu attieksmi pret zemes īpašniekiem, uz kuru zemes ir dzīvojamā ēka un zemes īpašniekiem, uz kuru zemes ir cita būve, kas nav dzīvojamā ēka.

Tomēr pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums tam, vai iespējamai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats. Proti, pieteikumā nav pamatots, vai atšķirīgajai attieksmei ir leģitīms mērķis, vai tā ir piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai, nepieciešama un samērīga.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

9. Pieteikumā ir sniegts lietas faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam. Tāpat pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Tas šajā daļā atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu “Par likuma “Par atjaunotā Latvijas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu “četri procenti” un 42. panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam” pēc Brigītas Annas Muškes pieteikuma (pieteikums Nr. 94/2024).

2. Ņemot vērā, ka Satversmes tiesa jau ir lūgusi institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimu – sniegt atbildes rakstu ar lietu faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu lietā Nr. 2024-21-01 “Par atjaunotā Latvijas 1937. gada

Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu “četri procenti” un 42. panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam”, uzaicināt Saeimu līdz 2024. gada 26. oktobrim iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstu tādā gadījumā, ja tai norādāmi kādi papildu apsvērumi.

3. Atteikties ierosināt lietu par likuma “Par atjaunotā Latvijas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību” 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu “četri procenti” un 42. panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam un 91. panta pirmajam teikumam.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina